

УДК 336.76:005.412

СТАН ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ

СУЧКОВ АРТЕМ ВАДИМОВИЧ, кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

БРАІЛО ЮЛІЯ ВІТАЛІВНА, магістрант факультету менеджменту, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

[DOI 10.26661/2522-1566/2018-3/05-08](https://doi.org/10.26661/2522-1566/2018-3/05-08)

Стаття присвячена аналізу актуальної проблеми виявлення особливостей функціонування та проблем розвитку фондового ринку України, а також обґрунтуванню напрямків підвищення його ліквідності та ефективності. Без стійкого фондового ринку неможливе функціонування успішної та розвиненої економіки. У країнах розвиненої економіки ринок цінних паперів є важливим елементом ринкової інфраструктури і об'єктом державного регулювання. В Україні він перебуває в стадії формування, якій властивий пошук нових інструментів, що визначають норми поведінки основних учасників обміну специфічного товару, такого як цінних паперів.

Ключові слова: боргове фінансування, фондовий ринок, ринок цінних паперів, інвестування, світова фінансова криза, капіталізація, грошовий ринок, ринок капіталу, біржові індекси.

Постановка проблеми. Стаття відображає сучасний стан українського фондового ринку в період світової фінансової кризи і саме виходу з неї. Ми знаємо, що національний фондовий ринок знаходиться на стадії переломного моменту і пошуку нових форм та інструментів, які можна було б здійснювати на ньому і додаткових інструментів по зменшенню ризиків, пов'язаних із функціонуванням ринку і його стабільною роботою. На сьогоднішній день ринок цінних паперів України не є таким активним, як ринок країн ЄС та Америки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теми займалися такі вчені як: О. Білорус, З. Ватаманюк, А. Воронін, К. Іванов, Г. Калач, Ю. Макогон, Т. Орехова, Д. Смахтін, Е. Савельєв, Л. Браун, Д. Гвішиані, В. Леонтєв, А. Неклесс, Д. Медоуз та інші.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні сучасного стану національного фондового ринку України та вироблення науково-практичних рекомендацій щодо виходу з фінансово-економічної кризи країни.

Виклад основних результатів. На сьогоднішній день, фондовий ринок відіграє важливу роль у розвитку економічної системи України, але на жаль, наша країна дуже сильно відстає від розвинутих країн ЄС та Америки. З допомогою фондового ринку здійснюється перехід капіталів з однієї галузі в іншу, тобто відбувається автоматичне регулювання розвитку різних сфер економіки. Чим правильніше і ефективніше буде працювати цей ринок, тим інтенсивніше буде розвиватися економіка країни. Але на жаль, сам по собі ринок цінних паперів правильно працювати не може, він повинен регулюватися державою та бути завжди під контролем.

Український фондовий ринок зараз реанімується та проходить стадії формування і становлення. Незважаючи на об'єктивні труднощі, які виникають при цьому, зроблені кроки дають надію на те, що Україна поступово приблизиться до створення ефективного і справедливого ринку цінних паперів, регульованого державою та інтегрованого в світові фондові ринки [6, с.77-79].

Однак, в Україні склалася така ситуація, коли зазвичай не має розміщення грошей в цінні папери, а операції з ними знаходяться на початковій стадії, в результаті чого виникає безліч невирішених проблем, особливо в приватизованих підприємствах. І як наслідок, розвиток фондового ринку України має відбуватися через: 1) удосконалення механізмів захисту прав інвесторів; 2) розвиток інструментів ринку цінних паперів; 3) зосередження укладення договорів купівлі-продажу цінних паперів на фондових біржах та інших організаторах торгівлі цінними паперами; 4) удосконалення системи розкриття інформації на ринку цінних паперів; 5) удосконалення Національної депозитарної системи; 6) розвиток інвестиційної інфраструктури [2, с.113-119].

Варто зазначити, що 2015 рік став одним з найважчих років для української економіки, індекс акцій Української біржі (UX) виріс на 93%. Відмінною рисою розвитку українського ринку в 2015 році було збільшення ролі інвесторів-резидентів, тоді як міжнародні інвестори зосередили свою увагу на більш могутніх ринках країн BRIC. Для поліпшення ліквідності українського фондового ринку, ця важлива позитивна тенденція має велике значення, а впливає на захист від різких коливань активності іноземних учасників.

Що стосується результатів 2016 року ПрАТ «Фондова біржа» ПФТС втратила провідну позицію (посіла третє місце) серед організаторів торгівлі цінними паперами,

зменшивши свою частку в загальному обсязі торгів на біржовому фондовому ринку України з 45,45% [1, с. 34-38].

В цілому, як і за результатами 2017 року, фондові індекси України показали значно більш високу прибутковість, ніж фондові індекси провідних країн світу, поступившись лише індексом РТС, який виріс на 15,4% [3, с. 43-44] (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг операцій цінних паперів на фондовому ринку України в 2015-2017 рр. [2]

Види ЦП	2015	2016	2017
Акції	553,15	637,07	591,86
Державні облігації	353,10	856,55	1220,08
Облігації підприємств	67,8	104,6	124,89
Інвестиційні сертифікати	115,49	114,42	137,74
Векселі	316,11	358,28	412,08
Всього	1 405,65	2 070,92	2 486,65

Динаміка показників економічного розвитку України 2017 року (рис.1) свідчить про продовження позитивних тенденцій на етапі посткризового відновлення. Однак збільшити свій результат 2016 року в 2017 році було неможливо, бо тільки за умови збереження сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури вдалось би піднятися та перевершити цей результат [4].

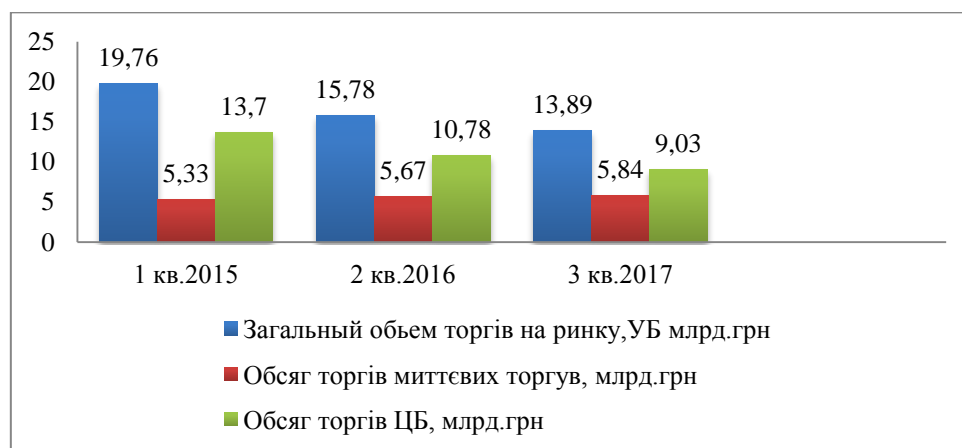

Рис.1 Динаміка показників економічного розвитку України 2017 р.

Саме зовнішні фактори відіграли значну роль у зменшенні капіталу в українському фондовому ринку, а саме: розростанням світової фінансової кризи, посиленням ризиків уповільнення світової економіки і масовими банкрутствами міжнародних фінансових установ. А оскільки український фондовий ринок розвивається та інвестиції в акції українських емітентів в основному носили спекулятивний характер, то в міру погіршення ситуації на глобальних ринках іноземні фонди стали стрімко виводити капітал в рамках глобальної тенденції переказу коштів в більш надійні активи [5, с. 54-56].

Загальний обсяг торгів на "Українській біржі" в 2017 році впав на 54% в порівнянні з 2016 роком і склав 10,94 млрд. грн. Загальна кількість угод також знизилась за рік на 54% і досягло 1,033 млн. Обсяг торгів на терміновому ринку "Української біржі" в 2017 році склав 3,13 млн. грн., що менше аналогічного показника 2016 року на 74%. Обсяг торгів на фондовому ринку за 2017 рік впав на 29% і склав 7,8 млрд. грн. У структурі торгів за 2017 рік на ринок акцій доводилося 46% сумарного обороту на біржі, або 5,13 млрд. грн., На терміновий ринок припало 28% або 3,11 млрд. грн. і 22%, або 2,64 млрд. грн.

За підсумками торгів в 2017 році Індекс українських акцій, що розраховується «Українською біржею», знизився на 4,24% - до 909,02 пункту з 949,54 пункту в 2016 році.

В першу п'ятірку компаній-торговців на біржі увійшли компанії «Драгон Капітал», «Арт Капітал», «Таргет Трейд», «Івекс Капітал» і «Універ Капітал». Лідерами обороту в 2017 році стали акції "Мотор Січі", торговий оборот за якими склав 535,5 млн. грн., на другому місці іменні облігації «Укртелекому» серія «Q» – 435 млн. грн., далі йдуть пайові іменні облігації «Укртелеком» серія «P» – 402 млн. Грн. Частина вказаних цінних паперів в обороті склала 16,3%, 13,7% і 12,2% відповідно [4].

Всі ці показники з 2015 по 2017 рік свідчать про те, що для стабілізації фінансового стану в зв'язку з обмеженістю фінансових ресурсів держави виникає необхідність забезпечення розширеного відтворення шля-

хом залучення та перерозподілу коштів через фондовий ринок. Розвиток ринку цінних паперів є своєрідним індикатором лібералізації економіки й успішного проведення ринкових реформ.

Стимулюючи мобілізацію капіталів, ринок цінних паперів забезпечує перерозподіл вільних коштів між різними сферами і галузями економіки на користь перспективних розвинених виробництв. Інвестор вкладає гроші з метою отримання доходу, який можуть забезпечити лише рентабельні підприємства, що знаходяться на підйомі своєї діяльності. В свою чергу, фінансові інвестиції в певну галузь супроводжуються розширенням виробництва і зростанням прибутку. Це свідчить про те, що фондовий ринок забезпечує формування ефективної економіки.

Варто відзначити, що обсяг вітчизняного ринку корпоративних облігацій вдвічі менше, ніж в Росії, втричі – ніж у Польщі, в 10 раз менше, ніж в Естонії, в більш ніж 20 разів менше - ніж в США, що абсолютно не відповідає геополітичному потенціалу України.

Істотним недоліком українського фондового ринку є його непривабливість для інституціональних інвесторів і фізичних осіб, особливо в даний час, у зв'язку з таким положенням на території України. Також великий вплив на ринок акцій України виробляє банківська система, яка є основним кредитором економіки. Обсяги фондового ринку залежать від зміни кредитної ставки: в разі її збільшення зменшується ринок акцій.

Висновки. Таким чином, український фондовий ринок як фінансова система, з одного боку, відчуває на собі всі найгірші негативні явища в економіці, а з іншого, є найважливішим індикатором економічних процесів. Підйом і розвиток фондового ринку можливі тільки за умови виходу з кризи економіки країни в цілому, паралельно з макроекономічною стабілізацією в країні. Загалом цей ринок має багатий потенціал реалізації, але у даний час це здійснити неможливо, тому що є ряд негативних чинників.

Аби вдосконалити український фондовий ринок мають бути виявлені та вирішені

проблеми розвитку і об'єднані в основні групи: впроваджувати більш досконалі методи чинного нагляду з боку держави, покращити законодавчу базу, впровадити могутнішу біржову інфраструктуру, розширити участь в торгах і удосконалити його структури, підвищити прозорість фінансової звітності, уніфікувати різні фінансові індикатори, що дозволило б проводити порівняльний аналіз стану ринку та забезпечити сучасне відстеження грошових потоків на макрорівні і виявляти кризові тенденції ще на стадії їх зародження.

Список використаних джерел:

1. Воробйов Е., Тимченко Б. Тіньова економіка в умовах системної кризи. *Економіка України*. 2015. № 8.
2. Іванова К. В. Стан Фондового Ринку України в період кризи і його подальший розвиток. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №4.
3. Кухтій Л.П. Глобальна фінансова криза та її вплив на діяльність банківської системи України. *Академічний огляд*. 2010. №1. С. 43-44.
4. Офіційний сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: www.ssmc.gov.ua (дата звернення 18.09.2018).
5. Смахтіна Д. Інвестори і фондовий ринок України. *Дзеркало тижня*. 2016. № 13.
6. Чернишук В. Р. Розвиток ринку цінних паперів: проблеми й перспективи. *Світові Фінанси*. 2008. № 8.

REFERENCES:

- Vorobyov, E. and Timchenko, B. (2015), "Shadow housekeeper in a systemic crisis", *Economy of Ukraine*, No. 8
- Ivanova, K.V. (2009), "State of the Stock Market of Ukraine during the crisis and its further development", *Current problems of the economy*, No. 4
- Kuhtiy, L.P. (2010), "The Global Financial Crisis and its Impact on the Banking System of Ukraine", *Academic review*, No 1, pp. 43-44.

Official site of the State Commission on Securities and Stock Market SSMSC. URL: www.ssmc.gov.ua (Accessed 18.09.2018).

Smaktina, D. (2016), "Investors and the stock market of Ukraine", *Dzerkalo tyzhnya*, No. 13

Chernyshuk, V.R. (2008), "Development of the securities market: problems and prospects", *World Finance*, No. 8

СУЧКОВ АРТЕМ ВАДИМОВИЧ, кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, менеджмента організацій і логістики, Запорозький національний університет, Запорозьє

БРАЙЛО ЮЛІЯ ВИТАЛЬЄВНА, магістрант факультета менеджмента, Запорозький національний університет, Запорозьє, Україна

СОСТОЯНИЕ ФОНДОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ В СИСТЕМЕ АНТИКРИЗИСНОГО РАЗВИТИЯ

Статья посвящена анализу актуальной проблемы выявления особенностей функционирования и проблем развития фондового рынка Украины, а также обоснованию направлений повышения его ликвидности и эффективности. Без устойчивого фондового рынка невозможно функционирование успешной и развитой экономики. В странах развитой экономики рынок ценных бумаг является важным элементом рыночной инфраструктуры и объектом государственного регулирования. В Украине он находится в стадии формирования, которой присущ поиск новых инструментов, определяющих нормы поведения основных участников обмена специфического товара, такого как ценных бумаг.

Ключевые слова: долговое финансирование, фондовый рынок, рынок ценных бумаг, инвестирование, мировой финансовый кризис, капитализация, денежный рынок, рынок капитала, биржевые индексы.

ARTEM SUCHKOV, *Ph.D. in Economics, Associate Professor at the Department of Entrepreneurship, Management of Organizations and Logistics, Zaporizhzhia National University, Ukraine*

YULIIA BRAILO, *Master's degree student of Management Department, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine*

STATE OF THE STOCK MARKET OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF ANTICRISIS DEVELOPMENT

Purpose. The paper purpose is to provide theoretical and methodological substantiation of the current state of the national stock market in Ukraine and to develop scientific and practical recommendations for the solution to the financial and economic crisis of the country.

Findings. The article reflects the current state of the Ukrainian stock market during the period of the global financial crisis and the way out of it. It is known that the national stock market is at a turning point and is finding new forms and tools that could be implemented on it and additional tools to reduce the risks associated with the functioning of the market and its stable work. Today, the Ukrainian securities

market is not as active as the markets of the EU and America.

Research limitations/implications. The paper proves that in developed economies, the securities market is an important element of market infrastructure and the subject of state regulation. In Ukraine, it is in the stage of formation, which is characterized by the search for new tools that determine the rules of conduct of the main participants in the exchange of a specific product, such as securities. Despite the objective difficulties that arise during the formation of securities market in Ukraine, the steps taken give hope that the country will gradually approach the creation of an efficient and equitable market of government-regulated and integrated world securities markets

Originality/value. The article is devoted to the analysis of the actual problem of identifying the features of functioning and problems of the Ukrainian stock market development, as well as substantiation of directions for increasing its liquidity and efficiency. Without a stable stock market, the functioning of a successful and developed economy is impossible.

Keywords: debt financing, securities market, investment, global financial crisis, capitalization, money market, capital market, stock indices.